

Tarzan back in town

Publ. i Tillæg til Information, 29.11.1984.

Edgar Rice Burroughs: Tarzan, abernes konge. Frederik E. 1984. 185 s.

Edgar Rice Burroughs: Tarzan og Jane. Frederik E. 1984. 121 s.

Tarzan har jeg kendt siden jeg kunne læse indenad. Før den tid var der også én, der hed Tarzan, men ham levede vi ud ad. Det var én, vi kunne være, når vi legede: »Jeg er Tarzan, så er du aben«. Tarzan og hans abe var gode til at »være vild« og til at være klovn og idiot og grine af. Vi havde lært os nogle Tarzan-og-hans-abe-fiduser af de andre. Han meldte sig næsten altid når vi havde været i bad lørdag aften. Muskler blev spændt, hyl slængt ud, knogletrommen gik på brystkassen. Så grinede vi og mor med os. Tarzan i underbukser.

Sådan var virkelighedens Tarzan, den folkelige, barnlige traditions Tarzan. Ham lavede vi selv ud af vores daglige liv og myterne om den »rigtige« Tarzan. Han var en ganske anden. Han var inde i bøgerne og bosatte sig i vores hoveder. Der mødte vi ham. Det var et omvæltende møde. Fra da af var jeg fortabt som bognarkoman.

Det var ikke bare Tarzan, det var også indianerne. Det er ikke for meget sagt, at de ændrede mit liv. Vel at mærke ikke på den måde, at jeg blev Tarzan-agtig af det, snarest tværtimod, jeg blev læsehest, dagdrømmer og senere endnu nærmest intellektuel, tarzanhjælpemig. Tarzan, abernes konge, king of phantasy.

Tarzan vender tilbage i disse måneder. Han har for så vidt været der hele tiden, i tegneserierne fx Men i lang tid har han ligget noget underdrejet. Nu bliver figuren og myterne aktualiseret. De omtolkes i filmen, og bøgerne nyudgives. Denne gang er det ikke blot og bart optryk af de gamle børnebøger. Både lay-out og bearbejdelse er moderniseret. De er ikke blot anlagt på børnelæsere, men er ligesom tegneserie-markedet også drevet mod voksne. Det er så vidt man kan se Interpresse, der gemmer sig bag det gamle forlags varemærke: Frederik E. De har nærmest karakter af klassikerudgave med orienterende forord o.a. Tarzan har efter et langt kulørt liv i halvillegal forkastethed fået klassikerstatus. Er han ved at blive salonfähig? Og hvad betyder det? Måske at han igen svarer på tidens trang, måske det modsatte, at han har mistet livskraften og overlever på nostalgi?

Tarzan er en af de mest sejglivede og gennemslagskraftige af dette århundredes myter. Han er sprunget fra bøgerne over i diverse medier og har bosat sig i børns og folks hoveder og snak. Vi kender ham alle. Han er en myte skabt ud af det moderne liv og er uanset hvor »primitiv« og vild han tager sig ud, et produkt af og et udtryk for dette liv. Gad vidst om der egentlig i det stykke er nogen, der kan konkurrere med ham?

Det betyder også, at Tarzan må være en af de figurer, hvor det, der brænder på i de

moderne tider, kommer til udtryk. Det er ingen rar historie ret beset. Men hvis ikke det ramte os, hvis vi ikke kunne bruge ham, havde han været død for længst. På den vis er han nok værd at beskæftige sig med. Han er en kommerciel fidus, men han er andet end det. Og bøgerne med. De er evangelierne i den kirke, hvad enten man kan lide det eller ej.

Det er en blandet oplevelse at læse dem igen. Sproget er overraskende klamt, konverserende ugebladsstil. Og bøgerne er et nummer mere halvfascistiske, racistiske (selvom der skulle være bearbejdet på det) og voldsprægede, end man husker dem. Man så det ikke dengang. Ideologiske og moralske kvababelser melder sig. Men de er også spændende, sådan litterært, intellektuelt set. Alligevel er det ikke det der er virksomt i dem. Ind imellem glemmer man sig, opdager at man har læst sig varm. Der er mere i dem end som så. Enkelte gange opdager man, at man bagom sig selv har været en tur inde i det rum af syner og fræsende spændinger, som man levede frem i dem dengang: Dampende jungler, lyde, lugte, kampe, svævende frihed, lurende fald. Det er som man har en film kørende i udkanten af bevidstheden, ikke til at få fat på. Retter man opmærksomheden mod det, forsvinder det som fnug i øjet.

Mine somre dengang var spoleret af høfeber. Jeg fandt en pollenfri skunk under taget, indrettede en hule. Der lå jeg og læste mig væk og ind i store daglange togter, ind i bøgernes og mine egne jungler af fantasier. Blev revet ud igen, vaklede bleg fraværende til bords, sad dér som landet på en fremmed planet midt i middagsmadden. Adskilte verdner.

Læsningen var en ganske anderledes erfaring end de store Tarzan-lege, vi også

lavede i skoven op til 30 unger sammen. Dé blev hverdag og fantasi forbundet i fremstillingen af legens virkelighed, også det et alternativt rum, men virkeligt og frembragt ved fælles indsats. Hertil kunne viden høstet i bøgerne bruges som byggesten: navne, abesprog, gebærder, råb og episoder.

Leg og læsning er radikalt forskellige oplevelsesuniverser. Betingelsen for leg er et socialt rum, den er en udadgående social frembringelse. Læsningen beror derimod i en indadgående og isoleret, mere gnidningsfri frembringelse af et fantasiunivers. Tilfredsstillelsens veje er afgørende forskellige. For at læsning kan virke, skal der en initiering til; for mig og for mange har Tarzanbøgerne været en sådan. Grundlaget for dette »vilde« læseri, og for at Tarzanbøgerne kan virke, er et højilgen opskolet og raffineret kulturberedskab, ganske tværtimod bøgernes primitivistiske temaer og univers. Bøgerne handler om præcis de modsætninger. Og virker i et sådant felt.

De er et sprængt, rablende og filtret landskab af modsætninger mellem natur og kultur, mellem vildskab og tamhed, mellem frihed og tvang, afmagt og magtfuldkommenhed osv., død, liv, drift og kamp først og sidst. De er et udbrud fra undertrykkelse og tvangsmæssighed, og samtidig konstrueres af stumperne efter sprængningen et benhårdt hierarkisk system, Tarzans verden.

Bøgerne handler om det vilde liv, drømmen om sådan ét udenom kulturens tvang. Den kendes af ethvert (dreng)ebarn, der kløjs i skolens og opdragelsesmagternes jerngreb. Det drama udspilles dagligt. Det er det Tarzanbøgerne handler om, iklædt en jungledragt af kulørt fantasi. I bøgerne fortættet og sat på spidsen, voldsomt udlevet.

Det »natur«-univers, der er i Tarzan-bøgerne, er det modsatte af natur. Det er et ekstremt artificielt produkt. Det var utænkeligt uden den borgerlige civilisation og dens skriftkultur, dens gennemgribende skoling af sanser og krop og udspecialisering af fantasivirkomheden. Men bøgerne er samtidig en ucensureret udladning af den fantasijungle som afsættes af det daglige livs kontrol og disciplin. Bøgerne er på engang stive kulturformler og vild metaforik. De er skrevet i den mest konventionelle guvernantestil og samtidig rasende ridt på sproglige klichéer, der sprænger fantasterierne ud af skabelonerens spændetrøje – og låser dem inde igen. En fængslende voldsakt.

Tarzan og bøgerne om ham er en tve-tydig affære. Han er en dæmon, der spærrer flere veje end han åbner. Der lægges et hvidt snit mellem yderverden og inderverden. Det ser ud som om han opererer frit frem og tilbage over grænsen, men han er fangevogter, spærrer vejen ud af troldfældet.

Det svarer til den industrielle udnyttelse af myten og den sociale kontrol, der ligger i den type mediekonsum. Fantasifrembringelsen beslaglægges, forestillinger organiseres i fængslende billeder. – De vidste, hvor de havde mig, oppe i skunken.

Lavede ingen narrestreger så længe. Fik fræset trods, frygt, lyst og afmagt af inde i hovedet. På den vis er Tarzan en elendig myte – fængslende. Men dens gennemslagskraft beror på det modsatte. Vi blev ikke racister af indianerbøgerne – vi blev indianere. I dem fandt frihedsdrømmen et overvintringssted.

De bøger har været med til at indlemme store befolkningsgrupper under den kapitalistiske skriftkulturs regimente. Bøgerne omskoledede vilde drenge, analfabeter til tamme læseheste, der fik virkeligheden på hjernen, fremfor i hænderne. Jo vildere læsere de blev, desto blegere vaklede de fra bøgerne ud i hverdagene.

Disse bøger og mange med dem udgør sammen med diverse medier, sport, skoler o.m.a. store kulturelle ruser til opskoling i moderne liv; de har i dette århundrede indfanget hele folk i den fremherskende civilisationsproces. Når de kan gøre det, hænger det også sammen med, at de i afsættet handler om det modsatte og pletvis demonstrerer det. Lokkemad i fælden? Ikke kun. De lever af hjerteblod.

Jakob gik i bad, mens jeg skrev. Han står og prøver på armmusklerne foran spejlet. Så blev han set – også af sig selv. Vi griner. Tarzan i underbukser er med os.

